

Съдържание

I. УВОД	3
II ДЪРЖАВНИ ИНСТИТУЦИИ	4
1. Домове за медико-социални грижи за деца	4
2. Социално-педагогически интернати (СПИ)	6
3. Възпитателни училища-интернати (ВУИ)	7
4. Домове за деца с умствени затруднения	8
5. Домове за деца и младежи с физически увреждания	8
6. Социални учебно-професионални заведения (СУПЗ)	8
III. ОСИНОВЯВАНЕ	9
IV. ПРИЕМНИ СЕМЕЙСТВА	10
V. ПОЛИЦЕЙСКА ЗАКРИЛА	11
VI. НЕДЪРЖАВНИ ИНСТИТУЦИИ	12
1. Приюти	12
ЛИТЕРАТУРА	13

I. УВОД

Икономическите условия през последните години в България карат младото поколение да се въздържа от създаване на семейство и деца. Двойките влюбени, които все пак рискуват и създават семейство, правят това, като съзнават трудностите, които им предстоят в по-нататъшния им житейски път. Не всички обаче, имат силната воля и упорство, за да осигурят възможно най-доброто, според силите си, бъдеще за своето поколение. Така те стигат до трудното, но най-приемливо (според тях решение) – да оставят детето си в дом за отглеждане.

А колко са момичетата, претърпели сексуално насилие, безпомощни да се справят сами с житейските трудности?! Те са объркани, чувстват се безсилни и отритнати от обществото. Клеймото върху тях е безмилостно определено от околните и няма сила, която да го изтрие. Пред тези девойки стои дилемата на бъдещото им развитие и възможността един ден да създадат хармонично семейство с човека, когото обичат или сами да отгледат детето, плод на задоволени ниски страсти от непознат мъж. Алтернативата им е да оставят децата си в домове. Те го правят с огорчение, мъка, болка в майчините сърца, но разумът им, а понякога родителите и близките им ги насърчават да постъпят така. За момичетата е по-важно тяхното бъдеще, образованието и по-добрият живот, който биха могли да имат пред отговорността да отгледат и възпитат своето дете. Те психически не са подготвени за задълженията си като майки. А понякога те самите имат нужда от майчина грижа и ласка, те са все още деца...

И те го правят. Още недокоснали детското телце, неусетили майчините трепети и радост се отказват от рожбите си. Според тях това е най-доброто решение. Това е правият път...

Именно за тези отритнати от собствените си семейства малки жители в България са създадени домове за тяхното отглеждане.

II ДЪРЖАВНИ ИНСТИТУЦИИ

1. Домове за медико-социални грижи за деца

Домовете за за медико-социални грижи за деца (ДМСГД) са държавни институции за отглеждане и възпитание на деца, лишени от родителска грижа от 2.5 до 18 г. и са подчинени на МОН.

Често, поради специфичните условия, при които живеят тези деца, поради недостатъчна специализирана педагогическа подготвеност на специалистите, поради неефективно провеждане възпитателен процес, поради не основателно утвърденото обществено мнение за тези институции и за децата в тях в микро и макро социума, в масовото училище, където учат се предизвикват различни девиации, преодоляването на които изисква системна превантивна работа.

В тези институции се приемат деца: 1) чиито родители са починали; 2) на които единият от родителите е починал; 3) чиито родители са дали писмено нотариално заверено съгласие за осиновяване по ред определен в Семейния кодекс; 4) намерени, подхвърлени или изоставени от родителите си; 5) на които единият или двамата родители страдат от тежки хронични заболявания; 6) на които единият или двамата родители страдат от тежки психични заболявания; 7) на които единият или двамата родители са инвалиди; 8) на които родителите са лишени от родителски права; 9) за които няма кой да се грижи, поради продължително лечение на родителите в болнично заведение; 10) чиито родители изтърпяват наказание лишаване от свобода.

Домовете за деца осигуряват условия за задължително обучение до 16 год. възраст и за завършване на средно образование на децата, настанени в тях.

Домовете за деца са:

- 1) домове за деца от предучилищна възраст от 2.5 до 7 години;
- 2) домове за деца от I до XII клас.

С предимство в домовете се приемат деца от домове «Майка и

дете» и от РПУ. В домовете могат да се приемат и деца с умствена изостаналост, с нарушено зрение, с увреден слух и с езиково-говорни нарушения. Не се приемат деца с тежки психически и поведенчески разстройства (шизофрения, чести епилептични припадъци), с тежки нарушения на опорно-двигателния апарат, с тежка или дълбока умствена изостаналост.

За приемане на дете в дом са необходими следните документи: 1) молба от родителя/настойника/попечителя или анкетна карта или писмено предложение от компетентни органи; 2) удостоверение за раждане на детето; 3) удостоверение за завършен клас; 4) лична карта на детето, имунизационен паспорт и медицинска бележка; 5) изследвания за Васерман на родителите и детето.

За децата, които идват от домове се изискват личните им дела.

Приемът на деца се извършва от комисия по приема – той се извършва целогодишно.

Преместването на дете от един в друг дом се извършва при: 1) наличие на медицински показания; 2) при навършване на определената възраст за съответния вид дом; 3) при необходимост от промяна на училището, в което се обучава; 4) когато преместването е с възпитателна цел.

Напускането на деца от домовете е при следните случаи:

- При навършване на 18 години. С решение на педагогическия съвет, навършилите пълнолетие имат право да останат в дома за деца до завършване на средното си образование, но не повече от 20-годишна възраст;

- Друга възможност за напускане на детето е, ако родителите му вече имат възможност сами да се грижат за него и са отпаднали пречките, които не са им позволявали да правят това преди;

- При осиновяване.

При напускане на детето се представя личното му дело.

Медицинското обслужване на децата е безплатно и се извършва от лекаря на заведението.

Домовете се финансират от Държавния бюджет чрез МОН.

Домовете за деца са институции, които заменят семейството

на детето. Те целят да осигурят едновременно протичане на двата процеса – физическо развитие и израстване на децата, както и възпитанието им да овладеят битови умения, навици и потребности, практическа готовност да се реализират професионално след напускането си.

Формирането и изграждането на детето като личност в условията на дома ставачрез включване на детето в различни видове дейности, участието му във всички видове битова дейност.

Специално внимание се отделя и на още два проблема: адаптацията на децата в дома и реадaptацията в социума след напускане на дома. С децата, на които предстои напускане на дома (18 и 20 г.) се организират тренинги за овладяване на умения и навици за самостоятелен живот.

2. Социално-педагогически интернати (СПИ)

Друга институция, подчинена на МОН е социално-педагогическия интернат. Това са държавни училища-интернати: за малолетни над 7 г. възраст и за непълнолетни, които нямат подходящи условия за живот в семейството или са лишени от родителски грижи и надзор.

В социално-педагогическия интернат се настаняват:

- 1) ученици, извършили противообществени прояви;
- 2) ученици, при които съществуват предпоставки за извършване на противообществени прояви:
  - с родители, чиито престъпни прояви са оказали вредно влияние върху тях и са рисков фактор за развитието им;
  - с девантно поведение, жертви на престъпно посегателство, малтретирани в семейството или от други лица;
- 3) ученици без подходящи условия на живот и лишени от родителски грижи и контрол:
  - на психично болни родители;
  - на родители, злоупотребяващи с алкохол, с психотропни и наркотични вещества.

Престоят в социално-педагогически интернат е до 3 години.

Целта на социално-педагогическите интернати е да се създават необходимите условия детето да завърши основното си образование и да придобие професионална квалификация.

3. Възпитателни училища-интернати (ВУИ)

ВУИ са държавни училища за малолетни от 8 до 14 г. и непълнолетни от 14 до 18 г., извършили противообществени прояви. Възпитателните училища-интернати могат да бъдат за момичета, за момчета, за момичета и момчета. В тях могат да пребивават и непълнолетни и малолетни с лека умствена изостаналост. Учениците, настанени в тези заведения живеят в общежития и за времето на престоя си получават храна, облекло, медикаменти, учебници.

Във ВУИ се провежда корекционно-възпитателна работа. Учениците могат да завършат основно или средно образование, а така също и да получат професионална квалификация.

Учениците, които се настаняват във ВУИ са малолетни и непълнолетни, извършили противообществени прояви; и непълнолетни, спрямо които съдът или прокурорът са наложили такава мярка.

Престоят в този вид заведение не може да бъде повече от 3 години. Прекратяването на престоя на учениците се решава в края на учебната година от педагогическия съвет.

Възпитателната работа се осъществява чрез организиране на различни форми на класна и извънкласна дейност, насърчаване на инициативността. Създават се различни кръжоци, клубове по интереси.

Във ВУИ не се прилагат форми на физическо и психическо насилие, нито лишаването от храна и вода, от сън, от лична кореспонденция.

ВУИ се финансират от Държавния бюджет чрез МОН. Медицинското обслужване се извършва от здравното заведение, на чиято територия се намира заведението.

4. Домове за деца с умствени затруднения

Те осигуряват услуги на деца от 3 до 18 г., които имат умствени затруднения в различна степен и на деца със сетивни увреждания (слепи и глухи). В тези домове се приемат деца без родители или с непълни семейства, от многодетни семейства, от семейства в неравностойно социално положение.

Децата с умствени затруднения, чието физическо развитие не съответства на достигнатата 18 г. възраст могат да останат в заведенията за неопределено време. Документите за приема им са определени чрез Наредба.

5. Домове за деца и младежи с физически увреждания

Това са домове за социални услуги на лица от 7 до 25 години. В тях се приемат деца с тежки физически увреждания, непозволяващи им посещение в масовите училища.

В домовете се приемат деца без родители или от непълни семейства, от семейства на безработни, в неравностойно социално положение, деца на многодетни семейства.

Документите за приемането им са посочени в Наредба.

Преместването на едно лице от едно заведение в друго се осъществява чрез службата, която ги е настанила. Преместването може да се извърши и чрез мотивирано предложение на директора на заведението. Задължително се уведомяват близките на детето.

6. Социални учебно-професионални заведения (СУПЗ)

Това са заведения, осигуряващи професионална квалификация на лица от 14 до 35 г. възраст. Лицата, пребиваващи в СУПЗ са с определена група инвалидност, лека умствена изостаналост, сетивни увреждания.

СУПЗ са на подчинение на МТСП. Обучението в тези заведения е по програми на МОН, а финансирането се осъществява от МТСП.

Учениците в СУПЗ получават професионално образование с продължителност на обучението 2 или 3 години.

По-голямата част от завършилите СУПЗ са сираци. Ето защо ОССП са ангажирани с устройването им с жилище и осигуряването на работа.

III. ОСИНОВЯВАНЕ

Осиновяването е хуманен акт, целящ осигуряване на хармонична семейна среда на подрастващия. Чрез обичта, вниманието и грижите осиновителите, които на практика са родители, се стараят да направят детето си щастливо и да му покажат, че за тях няма разлика между него и децата, живеещи с биологичните си родители.

Може да се осинови само лице, ненавършило 18 години. Осиновителят трябва да е дееспособен и да не е лишен от упражняване на родителските си права. Разликата в годините също е важна – осиновяващият трябва да е най-малко с 15 години по-възрастен от осиновявания. Не се изисква разлика във възрастта, ако съпруг осиновява рожденото дете на своя съпруг.

Законът не допуска осиновяване между роднини по права линия и между братя и сестри. Никое дете не може да бъде осиновено едновременно от две лица, освен ако не са съпрузи. Тук се цели изграждането на стабилна микросреда на детето, за да се развива то пълноценно и правилно, да се осигури възможно най-доброто протичане на процесите на възпитание и формирането му като личност.

За осиновяването е необходимо съгласието на осиновяващия, родителите на осиновявания, съпрузите на осиновяващия и на осиновявания. Ако тези лица са недееспособни, то съгласието им не се изисква.

Ако детето е оставено за отглеждане в обществено заведение и неговите родители са дали предварително съгласие за осиновяването му, то съгласие за осиновяването дава директорът на заведението.

Ако осиновяваният е на възраст от 10 до 14 г., то той се изслушва. Мнение за акта на осиновяване дават настойниците,

попечителите и родителите, лишени от родителски права.

Осиновяваният трябва да даде мнението си лично пред съда. Съгласието на осиновявания и осиновяващия трябва да бъдат дадени лично пред съда или писмено с нотариално заверен подпис.

Възможно е да се осинови дете и без съгласие на родителя му, ако се установи, че трайно не полага грижи за детето, не плаща определената му издръжка или го отглежда и възпитава по вреден за развитието му начин. Ако родителят е оставил детето си в заведение за отглеждане и не го е потърсил в едногодишен срок, то също не се изисква съгласието му при осиновяване.

При пълното осиновяване правата и задълженията на осиновявания с биологичните му родители отпадат, но възникват нови – с осиновителите му.

Когато се извърши непълно осиновяване между осиновения и осиновяващия възникват права и задължения, но детето запазва същите и с роднините си по произход.

Осиновяването може да се прекрати по взаимно съгласие на двете страни. Когато е настъпило тежко провинение от едната страна или взаимоотношенията им са дълбоко нарушени.

IV. ПРИЕМНИ СЕМЕЙСТВА

Друга - недържавна институция, занимаваща се с отглеждането и възпитанието на деца, лишени от родителски грижи е приемното семейство. То може да бъде от двама съпрузи или от едно лице, които са навършили пълнолетие, не са лишени от родителски права, отговарят на всички морални, материални и здравословни изисквания за отглеждане на деца. Фактическото настаняване в приемното семейство става след сключване на договор с него. В него се определя срокът за настаняването, финансирането, правата и задълженията по договора във връзка с отглеждането и възпитанието на детето. То се прекратява при разваляне на договора, при осиновяване на детето, при навършването на пълнолетие, при смърт на съпрузите или лицето.

В момента стартират два пилотни проекта между

Министерство то на труда и социалната политика и Европейския детски тръст, във връзка с приемните семейства. В Хасково и Пловдив са пуснати обяви и се оказва, че от 100 семейства, пожелали да станат приемни, 4 отговарят на критериите: това не е малко. В момента има 25 приемни семейства в тези два града. По проекта се изплащат по 60 лв. на приемен родител и по 60 лв. от Фонд «Социално подпомагане» на министерството.

Проблемните или болни деца се отглеждат по-трудно и с повече разходи, ето защо приемните родители в тези случаи ще получават повече пари.

Ще се разработят конкретни критерии за приемничество и за приемните родители. В Семейния кодекс е постановена общата рамка за това кой може да е приемен родител. Окончателният подбор обаче, извършват общинските служби за социално подпомагане – ще се правят анкети и социални анкети. Ще се търси какъв е мотивът да станат приемни родители, опита им с деца, условията, средствата, с които разполагат. Подборът е социална работа, не е работа на съда. Относно договорите, които ще се сключват Министерството на труда и социалната политика ще си сътрудничи с Министерството на правосъдието.

V. ПОЛИЦЕЙСКА ЗАКРИЛА

Закрилата на децата се води от няколко правила: зачитане и уважение личността на детето, отглеждане на детето в семейна среда, осигуряване на интересите на детето, специална закрила на дете в риск или с изявени дарби, временен характер на ограничителните мерки.

Един по-специален вид закрила, предоставящ се на децата в риск е «Полицейската закрила». Тя се осъществява от специализирани органи на МВР и по-специално от Детска педагогическа стая.

Детската педагогическа стая участва в превенцията на престъпността и противообществените прояви, извършени от малолетни и непълнолетни. Тя защитава правата, живота и

здравето от престъпни посегателства.

Полицейската закрила е мярка, предоставена на дете в риск от полицейските органи. Този вид закрила се предоставя на деца, станали обект на престъпление; ако детето е изгубено или е в безпомощно състояние; или ако детето е оставено без надзор.

Полицейска закрила се предоставя при постъпило искане от: самото дете, родител или настойник, социален работник, представител на ОССП, полицейски органи, прокуратура, съд.

Този вид закрила на деца се предоставя, за не повече от 24 часа. Дете, на което е предоставена полицейска закрила се настанява в специално помещение към ОССП, помещение в РПУ или в дом за временно настаняване на малолетни и непълнолетни.

Когато не може да се установи самоличността и местожителството на детето, то се настанява в дома, в района на който е намерено. Детето не може да пребивава повече от 15 дни в дома. Веднага се предприемат мерки за установяване на самоличността на детето и местоживеенето му.

Полицейската закрила се предоставя със заповед, издадена от началника на РПУ. Всички данни се вписват в дневника за записване на децата, на което е предоставена полицейска закрила.

Незабавно се уведомяват родителите или настойниците, ОССП, районната прокуратура.

VI. НЕДЪРЖАВНИ ИНСТИТУЦИИ

1. Приюти

Това са недържавни институции за ресоциализация на деца. Държавата не се грижи за материалната база, финансирането и кадрите.

Приютите са заведения за социални грижи за деца от 3 до 16 години. Приюти могат да откриват физически или юридически лица.

На децата се предоставя баня, обезпаразитяване, чисти дрехи,

топла храна, условия за нощуване. Запазва се принципът за свободен избор – приемането не е по принуда, а по желание на детето. В приютите децата се ограмотяват, пеят, рисуват, посещават училище.

Всеки приют има на разположение специалисти - педагог, психолог, лекар, които се грижат за физическото и психично здраве на децата.

ЛИТЕРАТУРА

1. Държавен вестник, бр.9, 2000 г.
2. Държавен вестник, бр.9, 2000 г.
3. Информационен сборник за закона за закрила на детето, м.Х, 2000 г.
4. Рангелова, Е., Педагогически проблеми на ресоциализацията на деца с девиантно поведение, С., 2002 г.
5. Наредба № 1-51/12.03.2001 г. за условията и реда за предоставяне на полицейска закрила на детето